

بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با خود کارآمدی و عزت نفس در نوجوانان

محمود بهرامی*؛ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی تهران

رضا بابایی؛ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی تهران

حجت الله پیرزاده؛ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی تهران

مقدمه: تحقیقات انجام شده بیانگر آن است که تأثیر خانواده بر رفتارها و ویژگیهای شخصیتی فرد در هیچ یک از حوزه‌های خانواده به اندازه رفتارهای ارتباطی خانواده نیست. پژوهش‌های دیگر نیز حاکی از تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر جنبه‌های مهم ویژگی‌های شخصیتی هستند. به نظر می‌رسد احساس خودکارآمدی و عزت نفس به مثابه یکی از ویژگیهای شخصیتی از آن مستثنی نباشد. خودکارآمدی، برآوردی احتمالی از میزان اطمینان فرد در انجام شایسته زنجیره ای از رفتارهای خاص در جهت کنترل و اداره موقعیت‌های متصور است و با ظرفیت ادراک شده فرد برای تولید نتایج و دستاوردهای ازپیش تعیین شده ارتباط نزدیک دارد. به عبارت دیگر خودکارآمدی همان باورهای شخص در مورد توانایی خود برای کنار آمدن با موقعیت‌های متفاوت است. و عزت نفس عبارت است از احساس کفایت شخصی برای مواجه با چالش‌های بنیادی زندگی و سزاوار بودن برای شادکامی. و به عبارتی عزت نفس عبارت است از میزان ارزشی که افراد برای خویشتن قایل اند. بنابراین جو ارتباطی خانواده می‌تواند نقش عمده ای در رشد و پرورش ویژگی‌های شخصیتی کودکان و نوجوانان ایفا کند از این رو هدف تحقیق حاضر بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با خودکارآمدی و عزت نفس در نوجوانان می‌باشد.

روش: جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان پسر دبیرستانی ناحیه ۴ آموزش و پرورش شهرستان کرج می‌باشد که با استفاده از نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای ۳۶۰ دانش آموز به صورت تصادفی انتخاب و حجم نمونه ما را تشکیل دادند. برای گردآوری داده‌ها از مقیاس تجدید نظر شده الگوهای ارتباطی خانواده، پرسشنامه خودکارآمدی عمومی شرر و مقیاس عزت نفس روزنبرگ استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که الگوهای ارتباطی خانواده با خود کارآمدی و عزت نفس دارای رابطه معناداری هستند و به‌خوبی توانسته است متغیرهای ملاک را پیش‌بینی کند. به‌طوری‌که جهت‌گیری گفت شنود رابطه مثبت و معناداری با خودکارآمدی ($R = 0/23$ و $p < 0/01$) و عزت نفس ($R = 0/26$ و $p < 0/01$) داشته و توانسته آن‌ها را به‌طور مثبت و

معناداری پیش‌بینی کند. همچنین جهت‌گیری هم‌نواپی خانواده رابطه منفی و معناداری با خودکارآمدی ($R = -0.28$) و عزت‌نفس ($p < 0.01$ و $R = -0.34$) و دانش‌آموزان داشته و آن‌ها را به صورت منفی پیش‌بینی می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری: خانواده و ارتباطات میان اعضای آن از عوامل تأثیرگذار بر عملکرد و سلامت روانی نوجوانان است. در واقع، شناخت انواع مختلف الگوها و سبک‌های ارتباطی خانوادگی علاوه بر توصیف، به پیش‌بینی و توضیح عملکرد نوجوانان و تأثیر مهمی بر ویژگی‌های شخصیتی آنان دارد. خانواده‌های با جهت‌گیری گفت‌وگوشنود، فرزندان خود را به شرکت آزادانه و راحت در تعامل و تبادل نظر درباره طیف وسیعی از موضوعات تشویق می‌شوند. و فرزندان می‌توانند فعالیت‌ها، افکار و احساسات خود را با والدینشان در میان بگذارند و تصمیم‌گیری‌های خانواده با همفکری همه اعضا انجام می‌شود و این منجر به خودکارآمدی و عزت‌نفس بالا در فرزندان می‌شود. اما در جهت‌گیری هم‌نواپی بر یکرنگی اعتقادات، نگرش‌ها و ارزش‌ها تأکید می‌شود و تعاملات خانواده بر حفظ روابط هم‌رنگی تأکید دارد که منعکس‌کننده اطاعت از والدین است و همه تصمیمات را والدین می‌گیرند و از فرزندان انتظار می‌رود که فقط اطاعت کنند. در واقع والدین احساس می‌کنند آن‌ها باید برای بچه‌ها تصمیم بگیرند و بچه‌ها یاد می‌گیرند در تصمیم‌گیری‌ها متکی بر والدین باشند و مهارت‌های تصمیم‌گیری را نمی‌آموزند و در نتیجه منجر به شکل‌گیری خودکارآمدی و عزت‌نفس پایین در آنان می‌گردد.

واژه های کلیدی: الگوهای ارتباطی، خودکارآمدی، عزت نفس.